
УДК 378.37.02

Надія Граматик,
кандидат педагогічних наук,
Ізмаїльський державний гуманітарний університет,
м. Ізмаїл

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ ПРИРОДНИЧОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Сучасна парадигма дошкільної освіти, що інтегрує досягнення гуманітарного, природничо-наукового, методологічного і філософського знання, сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями власної значущості та виробленню бажання професійного розвитку. Водночас зміни вимог суспільства до системи вищої освіти, організаційних форм навчання потребують постійного розвитку та інновацій. Саме інтерактивні форми природничої підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів освіти сприяють вирішенню проблеми підвищення ефективності організації навчально-виховної діяльності студентів. Сутність інтерактивного навчання відповідає характеру і швидкості змін соціальних процесів у суспільстві, а також високим вимогам європейських стандартів щодо професійної підготовки конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти.

Ключові слова: *активне навчання, інтерактивні форми підготовки, інтерактивні методи навчання, природнича компетенція, природнича компетентність.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку з реформуванням вищої освіти та її адаптацією до європейських норм і стан-

дартів уся діяльність вищої школи в напрямі природничої підготовки педагогів дошкільних установ має бути спрямована на суттєве підвищення її якості, забезпечення конкурентоспроможності випускників.

Метою природничої підготовки у системі вищої освіти є набуття майбутнім вихователем дошкільного закладу навички організації процесу ознайомлення дошкільників з природою відповідно до вимог, окреслених у змісті оновленої редакції Державного стандарту дошкільної освіти.

Необхідним компонентом фахової підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у вищій школі є природознавча освіта, яка допомагає пізнати природне середовище, виробити життєві орієнтири, сформувані актуальне бачення місця людини у природі, активізувати потреби в самоосвіті та самовдосконаленні, а отже, сприяє професійному зростанню майбутніх фахівців, формуванню їх природничої компетенції.

Завдання природничої підготовки компетентного фахівця у галузі дошкільної освіти потребує ретельного вивчення у вищій школі дисциплін природничо-наукового циклу, результатом чого є сформована природнича компетенція майбутнього фахівця, його здатність використовувати знання, вміння й досвід щодо ознайомлення дітей з природою.

Отже, постає проблема пошуку ефективних форм і методів природничої підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у світлі нових перетворень у системі вищої освіти.

Практичне вирішення цієї проблеми полягає в залученні методичних інновацій до процесу фахової підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Аналіз досліджень і публікацій свідчить про існування досить широкого спектру наукових праць у сфері професійного навчання.

Проблема професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів освіти виступала предметом фундаментальних досліджень багатьох учених (Л. Артемова, Г. Бельська, А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Загородня, Ч. Корчинський, О. Кучерявий,

І. Луценко, Н. Лисенко, В. Лисовська, М. Машовець, Г. Підкурманна, Т. Поніманська, Г. Сухорукова).

Фундаментальні напрацювання у сфері компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців здійснили І. Бех, Н. Бібик, І. Зязюн, Р. Гуревич, О. Локшина, А. Макарова, О. Овчарук, Н. Побірченко, О. Пометун, О. Савченко, В. Сластьоніна, А. Хуторський та ін.

Методичні аспекти формування природознавчої компетентності дошкільників висвітлено в наукових доробках О. Білан, Г. Беленької, В. Бусленко, Н. Горобахи, К. Крутій, Г. Марочко, В. Маршицької, З. Плохій, Г. Тарасенко, Н. Яришевої.

Розробці й використанню інтерактивних форм навчання у процесі підготовки майбутніх фахівців приділяли увагу вчені В. Євдокимов, М. Кларін, В. Кремень, Л. Пироженко, Є. Полат, О. Пометун, А. Панченков, Г. П'ятова, А. Хуторський та інші, які однозначно виокремлюють спільну ознаку інтерактивного навчання – значення міжособистісної взаємодії, що робить сам процес фахової підготовки продуктивнішим.

Науковцями доведено, що професійна підготовка майбутнього вихователя в сучасних умовах свідчить про розширення професійних компетенцій вихователя, зокрема природничої.

На думку Ю. Лінника, сутність природознавчої компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів освіти полягає у здатності самостійно поглиблювати знання з різноманітних галузей природничих наук та вміння їх застосовувати у професійній діяльності.

У зв'язку з цим суттєвою особливістю природничої підготовки сучасного вихователя дошкільного навчального закладу є не лише формування системи природничих знань, але й здатності до навчання й виховання дошкільників у процесі ознайомлення з природою.

Разом з тим теоретичний аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема якісної природничої підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів ще недостатньо досліджена у теоретичному й у практичному аспектах, зокрема не набули обґрунтування інтерактивні форми організації природничо-наукової підготовки, які мають забезпечити якісну професійну освіту майбутніх вихователів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні значущості використання інтерактивних форм у природничій підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні методичні інновації пов'язані сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання.

Найбільш точно визначення інтерактивних технологій навчання подають О. Пометун та Л. Пироженко, на думку яких – це така організація пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Слово “інтерактив” запозичені з англійської мови від слова “interact”, де “inter” – взаємний і “act” – діяти. Отже, “інтерактивний” – здатний до взаємодії, діалогу. Особливість інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес здійснюється за умови постійної, активної взаємодії всіх його членів. Аналізуючи свої дії та дії партнерів, учасники навчального процесу змінюють свою модель поведінки, більш усвідомлено засвоюють знання та вміння, тому є сенс говорити про інтерактивні методи не тільки як про засіб покращення навчання, але й як засіб посилення виховних впливів.

Сучасна природнича підготовка майбутніх вихователів здійснюється в межах вивчення навчального курсу “Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою”. Майбутні вихователі опановують теоретичні основи ознайомлення дошкільників з природою, його зміст, принципи та завдання, основні методи та форми ознайомлення дошкільників з природним довкіллям. Обов'язковим компонентом знань є знання про види, зміст, структуру та методику проведення занять та екскурсій на природі, педагогічні технології формування екологічної культури дітей дошкільного віку.

Студенти повинні вміти визначати основні завдання природничої освіти, добирати оптимальні методи та засоби згідно з темою занять, відповідне обладнання, моделювати явища природи, володіти організаційними, проектувальними, конструктивними, комунікативними компетенціями, тобто вміннями.

На думку Н. Борисенко, предметна природознавча компетентність майбутнього вихователя являє собою освоєний у процесі ознайомлення з довкіллям досвід діяльності (комплекс компетенцій), що формується на основі сукупності уявлень, знань, умінь, ставлень та оцінних суджень до предметів і явищ природного оточення [3].

Тому важливу роль в опануванні системи природничих знань і методики їх викладання відіграє використання в навчально-виховному процесі вищої школи інтерактивних форм природничо-наукової підготовки студентів.

Інтерактивні форми навчання є різновидом активного навчання. На думку М. Пашенко, в основі активного навчання лежить принцип безпосередньої участі, що дозволяє формувати знання, вміння й навички шляхом залучення студентів до активної навчально-пізнавальної діяльності. Сутність активних методів полягає в тому, що той кого навчають, отримує необхідні знання шляхом вивчення і аналізу різних джерел інформації [6].

Засвоєні у процесі професійно-педагогічної підготовки природничі знання, вміння й навички з предмета навчально-пізнавальної діяльності студента, трансформуються в засіб професійної діяльності. У зв'язку з цим актуалізується проблема оновлення традиційних форм організації природничої підготовки майбутніх вихователів.

Метою будь-якої інтерактивної технології є досягнення більш високого рівня навчання та виховання. Для здійснення цього педагогічна технологія повинна задовольняти такі вимоги:

науковість – усі педагогічні технології повинні мати наукове обґрунтування;

системність – усі складові технології (прийоми, методи, форми) повинні бути взаємопов'язані та складати в сукупності єдине ціле;

передбачуваність – етапи впровадження та очікувані результати технології повинні бути чітко сплановані;

ефективність – застосування певної технології виправдовує витрати (часові, емоційні, матеріальні тощо) для отримання гарантованого результату;

оптимальність – певна технологія має низку переваг порівняно з іншими для отримання бажаного результату.

З огляду на вищезазначене поряд із традиційною лекцією з курсу “Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою” вважаємо за необхідне впровадження у практику навчально-виховного процесу вишу інтерактивної лекції з метою підвищення якості природничої підготовки майбутніх вихователів.

Засвоєння навчальної дисципліни радимо розпочати з оглядової лекції, складовою якої є індивідуальна самостійна робота. Далі слід упроваджувати проблемні лекції, оскільки проблемне завдання складає зміст і основу будь-якої інтерактивної методики. Елементи проблемного навчання сприяють активізації пізнавальної діяльності студентів, створенню атмосфери ділового спілкування всіх учасників навчального процесу, включаючи викладача, що дозволяє моделювати майбутню професійну діяльність, наповнювати навчання змістом. До того ж проблемному викладу матеріалу сприяє проведення таких різновидів лекційних занять: лекція-дискусія, лекція з використанням елементів мозкової атаки, лекція провокація, лекція запланованими помилками, лекція візуалізація, лекція з програванням конкретних педагогічних ситуацій [6].

Особливої інтерактивної форми практичним заняттям надасть застосування тьюторської системи. Так, на думку Л. Ткачук, упровадження у процес фахової підготовки тьюторської системи вимагає ґрунтовної психологічної, методичної підготовки педагога, вміння здійснювати проектування педагогічного процесу з метою правильних умов заняття його логічної структури, вибору оптимальних бінарних дій суб'єктів процесу навчання [5].

Організаційно кожне практичне заняття з вищезазначеного курсу включає в себе декілька видів навчальної роботи, серед яких є постійні (письмова робота та дискусія) та змінні (аналіз ситуацій, розв'язання педагогічних ситуацій, рольові та ділові ігри). Ефективність тьюторського заняття в природничій підготовці студентів полягає в проведенні дискусії із залученням інтерактивних вправ.

Полеміка під час дискусії стимулює власні роздуми, відкриває нові сторони обговорюваних питань, які могли залишитися поза увагою студента у процесі підготовки до заняття.

Іншим різновидом інтерактивної природничої підготовки майбутніх вихователів є проведення заняття у формі тренінгу.

Грунтовні наукові дослідження вчених (С. Макшанов, А. Панфілова, С. Харін) присвячені використанню тренінгових технологій у навчально-виховному процесі вищої школи. Перевагою такого різновиду фахової підготовки студентів є створення навчального середовища для професійного спрямування майбутніх вихователів.

Як зазначає С. Загороднюк, існує п'ять основних принципів, за якими тренінгові методи навчання відрізняються від інших методів. Ці базові принципи передбачають:

1) підвищену активність учасників групи, яка включає, у свою чергу, часткові принципи – персоніфікацію, рівність усіх членів групи, дослідницький підхід;

2) ігровий характер навчання, згідно з яким використовується принцип моделювання реальних життєвих ситуацій;

3) навчальну спрямованість, у якій реалізуються принципи новизни;

4) обов'язковий зворотний зв'язок;

5) групову форму навчання.

До того ж інтерактивний тренінг має велику ефективність щодо практичної підготовки майбутніх фахівців. У процесі тренінгової підготовки доречно поєднувати всі методи навчання: словесні (розповідь, дискусія, пояснення, бесіда, міні-лекції), наочні (демонстрація, показ операцій і процесів, спостереження) і практичні.

Використання інтерактивного тренінгу в процесі природничої підготовки знімає нервові напруження учасників, дає можливість змінювати форми їх діяльності, переключати увагу на головні питання теми заняття, переходити від предметно орієнтованої моделі навчання до особистісно орієнтованої.

Серед інтерактивних методів навчання найбільш поширеними у практиці виявилися такі: “Мозковий штурм”, “Карусель”, “Коло ідей”,

“Синтез думок”, “Акваріум”, які забезпечують теоретичну і практичну підготовленість студентів до природничої освіти дошкільнят. Важливо, що всі учасники освітнього процесу занурюються в атмосферу ділового співробітництва.

Так, використовуючи на практичних заняттях інтерактивну вправу “Мозковий штурм”, створюємо ситуацію, яка сприяє невимушеному обміну думками і творчому співробітництву в системі “викладач – студент”.

Під час вивчення студентами курсу “Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою” важливою є професіоналізація навчальної діяльності майбутніх вихователів, що досягається шляхом надання процесу природничої підготовки студентів практико-орієнтованого характеру. Як свідчить практика, природнича компетенція вихователя відображає знання в дії, здатність фахівця застосувати їх.

Ефективною формою опанування природознавчої складової фахової підготовки майбутніх вихователів є проектно-дослідницька діяльність. Залучаючи студентів до наукового пошуку, створюємо інноваційно-розвивальне середовище, що забезпечує проблемно-креативне спрямування процесу природничої підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти. Виконуючи індивідуальний чи груповий проект, студенти можуть реалізувати особисте бачення запропонованої викладачем ситуації, або проблеми.

Отже, інтерактивні технології відкривають доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають змогу студенту творчо виявляти себе, знаходити і закріплювати різні природничі навички, а також дозволяють реалізувати нові форми та методи навчання.

Не менш ефективною інтерактивною формою природничої підготовки майбутніх вихователів є проведення методичних мостів як різновиду дискусії з метою формування практичних навичок студентів. Темою, як правило, обирається одна з проблем розвитку, навчання і виховання дітей. Під час проведення методичного мосту майбутні вихователі вдосконалюють свої аналітичні вміння.

Перспективним шляхом оновлення природничої підготовки майбутніх вихователів є застосування рефлексивно-предметних ігрових технологій, які є основним прийомом на інтерактивних заняття. До того ж ігрові технології, що використовуються в процесі підготовки фахівців, максимально сприяють залученню студентів до майбутньої професійної діяльності й дозволяють вирішувати стратегічне завдання – формування природничої компетентності майбутнього вихователя. Застосування дидактичних ігор з природознавчим змістом дає змогу шляхом активної взаємодії між студентами формувати природознавчі поняття, засвоювати конкретні професійні вміння.

Останніми роками стрімко розвивається потужний інформаційний простір. У зв'язку з цим особливого значення набуває використання мультимедійного обладнання в процесі природничої підготовки студентів.

З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне застосування на лекційних і практичних заняття курсу “Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою” мультимедіа-презентації, мультимедіа-тренажерів, комп'ютерних програм з природознавства, електронних мультимедіа-видань.

Використання мультимедійних засобів дозволяє викладачеві зручно й ефективно візуалізувати статистичну й динамічну інформацію, самостійно готувати завдання, добирати навчальний матеріал, що відповідає змісту конкретної теми природничого курсу. До того ж мультимедійні технології значно полегшують працю викладача над методичним забезпеченням навчального процесу, автоматизують багато функцій, пов'язаних із роботою викладача, підвищуючи тим самим не лише власний потенціал, але й творчий потенціал студентів [1].

Висновки. Отже, для підвищення якості природничої підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти важливо у навчально-виховному процесі вищої школи застосувати різноманітні інтерактивні форми фахової підготовки.

Ознайомлення студентів з особливостями інтерактивних технологій, формування системи природничих знань і практичних вмінь

доцільно здійснювати на заняттях професійно-орієнтованого курсу “Основи природознавства з методикою ознайомлення дітей з природою”.

Досвід переконує, що інтерактивна форма методичної підготовки майбутнього вихователя сприяє кращому формуванню педагогічної і зокрема природничої компетентності студентів педагогічних вищих навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. Загороднюк С. Інтерактивні форми підготовки фахівців у сфері захисту прав споживачів: особливості й методика / С. Загороднюк // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України, 2011. – Вип. 2. – С. 284–290.
2. Захарчук Т. В. Мультимедіа технології у підготовці вчителів початкової школи / Т. В. Захарчук // Дошкільна, передшкільна та початкова ланки освіти: реалії та перспективи : Зб. матеріалів міжнародного конгресу. – Одеса : Абрикос Компани, 2011. – С. 63–67.
3. Борисенко Н. М. Педагогічні умови формування природознавчої компетентності майбутнього вихователя дошкільного закладу / Н. М. Борисенко // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 65. – Херсон : ХДУ, 2014. – С. 280–286.
4. Лінник Ю. М. Структура та способи оцінки рівня розвитку професійної компетентності вчителів природничих спеціальностей / Ю. М. Лінник // Гуманітарний вісник ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” : збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 28. – Том II. – С. 170–177.
5. Сичевський Ю. О. Організація інтерактивного тренінгу як форми підготовки фахівців із питань прикордонного контролю / Ю. О. Сичевський // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”. – 2013. – № 2. – С. 232–236.
6. Пащенко М. І. Методи інтерактивного навчання у підготовці майбутніх вчителів / М. І. Пащенко // Вісник Черкаського національного університету. Серія : педагогічні науки. – Черкаси : Вид-во ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – Вип. 131. – С. 95–101.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2016

Грамастик Н. **Интерактивные формы естественнонаучной подготовки будущих воспитателей дошкольных учреждений образования**

Современная парадигма дошкольного образования, интегрирует достижения гуманитарного, естественно-научного, методологического и философского знания предоставляет будущим специалистам осознание собственной значимости и желание профессионального развития. В то же время, изменения общественных требований к системе высшего образования, организационных форм обучения, требуют постоянного развития и инноваций.

Именно интерактивные формы естественной подготовки будущих воспитателей дошкольных учебных заведений способствуют решению проблемы повышения эффективности организации учебно-воспитательной деятельности студентов.

Сущность интерактивного обучения соответствует характеру и скорости изменений социальных процессов в обществе, а также требованиям соответствия высоким европейским стандартам по профессиональной подготовке конкурентоспособного специалиста дошкольного образования.

Ключевые слова: *активное обучение, интерактивные формы подготовки, интерактивные методы обучения, естественнонаучная компетенция, естественнонаучная компетентность.*

Hramik N. **Interactive forms of natural-science preparation of teachers at pre-school institutions**

Modern paradigm of a pre-school education integrates progress of humanitarian, natural-science, methodological and philosophic sciences, and presents to the future specialists understanding of own significance and their desire to the professional development. At the same time the change of social requirements to the higher education system, organizational form of education, demand constant development and innovations.

This is interactive forms of natural preparation of future teachers at pre-school institutions that help to solve a problem to raise effectiveness of students' educational activity.

The essence of interactive education corresponds to the nature and rate of change social processes in society and also to the requirements of correspondence to the high European standards to the professional preparation of competitive specialists of pre-school education.

Keywords: *active education, interactive forms of preparation, interactive methods of education, natural-science competence, natural-science competency.*